

29.3.2007

Dnro 3073/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

TUTKINTAVANGIN JA AVUSTAJAN VÄLINEN KIRJEENVAIHTO

1 KANTELU

Kantelija arvosteli asiamiehensä laatimassa kantelukirjoituksessa Vantaan kihlakunnan poliisilaitoksen poliisivankilan menettelyä postinkulkua koskevassa asiassa.

Kantelukirjoituksessa kerrottiin, että kantelijan avustaja oli lähettänyt kantelijalle 5.9., 11.9. ja 19.9.2006 päivätyt kirjeet, jotka oli toimitettu kantelijalle vasta 21.9.2006. Syyksi postinkulun viivästymiselle oli kerrottu, ettei kantelijaa koskevan esitutinnan vastaava tutkija ollut käynyt poliisivankilassa kirjeiden saapumisajankohdan jälkeen. Tutkijan tehtäviin kuului kantelijalle osoitetun postin tarkastaminen ennen kantelijalle luovuttamista.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Selvitysten sisältöä

Kantelija on ollut kiinniotettuna, pidätettynä ja sittemmin vangittuna keskusrikospoliisin tutkimassa törkeää huumausainerikosta koskevassa asiassa. Vapaudenmenetyksensä aikana kantelija on ollut sijoitettuna Vantaan kihlakunnan poliisilaitoksen poliisivankilaan 19.7.–3.10.2006 välisen ajan.

Vantaan kihlakunnan poliisipäällikön lausunnosta ilmenee, että poliisilaitoksen käsityksen mukaan toimivalta vapautensa menettäneen postin tarkastamiseen ja sen edelleen välittämisestä päättämiseen kuuluu esitutkintaa johtavalle tutkinnanjohtajalle tai asian tutkijalle, tässä tapauksessa keskusrikospoliisille. Vaikka Vantaan kihlakunnan poliisilaitos oli vastannut kantelijan säilyttämisestä poliisivankilassa, ei poliisilaitoksella ollut toimivaltaa harkita, voitiinko kantelijalle saapunut posti toimittaa edelleen hänelle. Poliisilaitoksen ohjeistuksen mukaan poliisivankilasta otetaan henkilökohtaisesti, puhelimitse tai sähköpostitse yhteyttä asian tutkinnanjohtajaan tai tutkijaan ennen postin luovuttamista vapautensa menettäneelle.

Kantelunalaisessa tapauksessa kantelijalle saapunutta postia ei luovutettu hänelle ennen kuin tutkinnanjohtaja tai tutkija oli arvioinut asian. Vantaan kihlakunnan poliisilaitoksen komisarion selvityksen mukaan poliisivankilan vartijat olivat kertoneet hänelle kantelun selvittämisen yhteydessä, ettei tutkittavana olleen rikoksen tutkija tai tutkinnanjohtaja ollut käynyt kyseisenä aikana poliisivankilassa moneen päivään, eikä postia näin ollen voitu luovuttaa kantelijalle.

Keskusrikospoliisin rikosylikomisario kertoo kantelun johdosta antamassaan selvityksessä, että kantelijaan liittyvän asian päättäjänä on toiminut rikosylikonstaapeli. Hän oli ollut sairauslomalla 4.–29.9.2006 välisen ajan, jolloin kantelijan asioita oli hoitanut sen hetkisen tutkinnanjohtajan määräämänä joku saapuvilla olleista tutkijoista.

Rikosylikomisario kertoo pitävänsä ilmeisenä, että Vantaan poliisivankilan vartijoiden ja keskusrikospoliisin tutkijoiden välillä viesti kantelijalle saapuneesta postista ei ollut välittynyt perille. Syynä tapahtuneeseen hän epäilee inhimillistä tiedonkatkosta tutkijoiden ja vartijoiden välillä. Hänen selvityksensä mukaan hän tai kukaan muukaan kantelijan asiassa tutkinnanjohtajana tai tutkijana toiminut poliisimies ei ollut saanut Vantaan poliisivankilasta yhtään puhelua tai sähköpostiviestiä kantelijalle tulleista kirjeistä. Rikosylikomisario kertoo edelleen, että muodostuneen käytännön mukaisesti keskusrikospoliisin tutkijat tiedustelevat poliisivankilan vartijoilta keskusrikospoliisin tutkintavastuussa oleville vapautensa menettäneille saapuneesta postista.

3.2

Oikeusohjeet

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen esitutkintalain 10 §:n 1 momentin mukaan asianosaisella on oikeus käyttää esitutkinnassa avustajaa. Pykälän tuolloisen 3 momentin mukaan rikoksesta epäillyllä, joka on otettu kiinni, pidätetty tai vangittu, on oikeus pitää yhteyttä avustajaansa tapaamalla, kirjeitse ja puhelimitse siten kuin tutkintavankeudesta annetun lain 12 ja 13 b §:ssä tarkemmin säädetään.

Ennen 1.10.2006 voimassa olleessa tutkintavankeudesta annetun lain (615/1974) 12 §:ssä säädettiin tutkintavangin ja hänen oikeudenkäyntiavustajansa yhteydenpidosta. Sen mukaan tutkintavangin ja hänen oikeudenkäyntiavustajansa on sallittava tapaamalla, kirjeitse ja mahdollisuuksien mukaan puhelimitse pitää yhteyttä keskenään. Tapaamista voidaan valvoa, milloin siihen on erityistä syytä. Avustajan kanssa käytävää neuvottelua ei saa kuunnella eikä kirjeitä tarkastaa, ellei ole perusteltua aihetta epäillä väärinkäytöstä. Väärinkäytöksen ilmaantuessa neuvottelu voidaan keskeyttää.

3.3

Kannanotto

Kantelukirjoituksesta ilmenee, että kantelijan avustajan tälle toimittamien kirjeiden toimittaminen viivästyi ensimmäisen kirjeen osalta 16 vuorokautta,

toisen kirjeen osalta 10 vuorokautta ja kolmannen kirjeen osalta 2 vuorokautta. Kantelukirjoituksesta ei ilmene, oliko kirjeet toimitettu poliisilaitokselle henkilökohtaisesti vai annettu postin toimitettavaksi. Tällä ei kuitenkaan ole ratkaisevaa merkitystä edellä mainittujen viivästysvuorokausien määrän osalta. Saaduissa selvityksissä ei kiisteta, että kirjeiden toimittaminen olisi viivästynyt.

Yhtenä tärkeimpänä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin osana on oikeus käyttää avustajaa. Avustajan käyttämisen tehokkuutta on pyritty turvaamaan mm. edellä selostetuilla säännöksillä, jotka rajoittavat mahdollisuutta puuttua rikoksesta epäillyn ja hänen avustajansa väliseen viestintään. Epäillyn ja hänen avustajansa väliseen kirjeenvaihtoon puuttuminen tulisi kysymykseen tilanteissa, jolloin olisi perusteltua aihetta epäillä väärinkäytöstä. Asiaa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 239/1972) asiasta lausuttiin tältä osin että "väärinkäytöstä, joka antaisi aiheen kuunnella neuvottelua tai tarkastaa kirjeen, voitaisiin lähinnä epäillä silloin, kun on perusteltua syytä olettaa, ettei vangin oikeudenkäyntiavustajaksi ilmoittautunut todellisuudessa olisikaan oikeudenkäyntiavustaja. Milloin vangitulle on maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain nojalla määrätty avustaja tai jos muuten on saadun selvityksen perusteella ilmeistä, että tapaamisen tai kirjeenvaihdon tarkoituksena on vain vangin syytejutun hoitaminen, neuvottelua ei olisi kuunneltava eikä kirjettä tarkastettava." Lain sanamuodosta ja sitä koskevasta hallituksen esityksestä käy tulkinnanvaraisuudesta huolimatta kuitenkin kiistatta ilmi, että tutkintavangin ja oikeudenkäyntiavustajan välisen kirjeenvaihdon tutkiminen on sallittua vain poikkeuksellisissa tapauksissa. Nähdäkseni myös riidattomasti laillisena oikeudenkäyntiavustajana pidetyn avustajan ja vangin välinen kirje voidaan tarkastaa, jos on perusteltua aihetta epäillä väärinkäytöksiä. Epäilykynnystä kuitenkin ymmärrettävästi nostaa se, että avustaja tunnustetaan ja tunnetaan aikaisemmasta toiminnastaan tehtävänsä asianmukaisesti hoitavaksi henkilöksi.

Henkilön ottaminen poliisiin säilöön perustuu lain antamaan valtuutukseen eikä vapautensa menettävällä ole mahdollisuutta kieltäytyä menemästä säilöön. Tähän nähden lähtökohdaksi on asetettava, että poliisin henkilöstön on oma-aloitteisesti huolehdittava vapautensa menettäneen poliisin suojissa olevan henkilön oikeuksien toteutumisesta – viime kädessä on kysymys viranomaisten velvollisuudesta aktiivisesti turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Edellä selostetuista säännöksistä johtuu, että tutkintavangille hänen oikeudenkäyntiavustajaltaan tulleet kirjeet tulee toimittaa välittömästi perille, ellei ole perusteltua aihetta epäillä väärinkäytöksiä. Tässä tapauksessa kantelijan oikeudenkäyntiavustajan kirjeitä ei ollut toimitettu välittömästi perille kantelijalle.

Näkemykseni mukaan on selvää, että tässä tapauksessa tapahtuma-aikana noudatettujen käytäntöjen ja ohjeiden perusteella velvollisuus huolehtia mm. vapautensa menettäneen henkilön postin edelleen toimittamisesta olisi viime kädessä kuulunut esitutkinnasta vastaavalle keskusrikospoliisille. Vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei tieto kantelijalle saapuneesta postista ollut tavoittanut ketään tutkinnasta vastaavaa keskusrikospoliisin poliisimiestä. Ei ole myöskään riidattomasti selvinnyt, että Vantaan poliisivankilasta olisi kantelijalle saapuneen postin johdosta ylipäätään aktiivisesti pyritty tavoittamaan jotain

tutkintavastuussa ollut poliisimiestä. Toisaalta ei ole myöskään ilmennyt, että keskusrikospoliisin tutkintavastuussa olevat henkilöt olisivat ylikomisarion selvityksestä ilmenevän "yleisen käytännön" mukaisesti tiedustelleet poliisivankilasta, oliko kantelijalle saapunut postia.

Selvitysten perusteella vaikuttaakin siltä, että viivästys kantelijan oikeudenkäyntiavustajalta tulleiden kirjeiden toimittamisessa edelleen kantelijalle on johtunut Vantaan kihlakunnan poliisilaitoksen ja keskusrikospoliisin välillä tapahtuneesta informaatiokatkoksesta. Tapahtumien kulku on asian laatuun nähden tullut mielestäni riittävästi selvitettyksi, vaikka eräät yksityiskohdat ovatkin jääneet epäselviksi. Tämän vuoksi ei voida luotettavasti päätellä sitä, missä yhteydessä informaatiokatkos on tapahtunut eikä vastuuta siten ole kohdennettavissa kehenkään yksittäiseen virkamieheen. Näyttää siltä paitsi siltä, että vastuusuhteet ovat tässä tapauksessa olleet epäselvät. Havaittu virhe vaikuttaa joka tapauksessa johtuneen pikemminkin huolimattomuudesta kuin tahallisesta toiminnasta.

Kantelijan oikeudenkäyntiavustajan kantelijalle osoittamien kirjeiden toimittaminen oli viivästynyt enimmillään 16 vuorokautta. Ottaen huomioon viivästyksen keston postin edelleen toimittamisessa sekä sen, että Vantaan kihlakunnan poliisilaitos on vastaavien väärinkäsitysten välttämiseksi kiinnittänyt omalta osaltaan huomiota yhteistoimintaan poliisivankilan vartijoiden ja esitutkinnasta vastaavien poliisimiesten välillä 21.10.2006 antamallaan ohjeistuksella, pidän riittävänä toimenpiteenä saattaa käsitykseni niin keskusrikospoliisin kuin Vantaan kihlakunnan poliisilaitoksen arvostelulle alttiina pitämästäni toiminnasta mainittujen poliisiyksiköiden päälliköille tiedoksi ja vastaisen varalle huomioon otettavaksi.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsityksen vapautensa menettäneen sekä hänen oikeudenkäyntiavustajansa kirjeenvaihdon merkityksestä ja viivytyksettömyyden tärkeydestä sekä kiinnitän Vantaan kihlakunnan poliisilaitoksen ja keskusrikospoliisin huomiota säilyttämisestä huolehtivan ja esitutkinnasta vastaavan poliisiyksikön välisen yhteistyön tärkeyteen. Tässä tarkoituksessa lähetän mainittujen poliisiyksikköjen päälliköille jäljennökset tästä päätöksestäni.

Lähetän myös jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolle.